

RENÉ RASMUSSEN
PSYKOANALYTIKER, PH.D., UNDERVISER
I PSYKOLOGI PÅ KOFOEDS SKOLE, EKSTERN
LEKTOR PÅ INST. FOR NORDISKE STUDIER OG
SPROGVIDENSKAB, KU

placeres som Den Anden, der formodes at vide. Analytikeren er naturligvis ikke En Anden og ønsker ikke at opretholde denne position, men dens eksistens åbner alligevel for et arbejde med personens forhold til den Anden (som psykoanalytikeren så at sige legemliggør for en tid). Misbrugeren har derimod udelukket dimensionen med Den Anden og sproget.

Den 'traditionelle' klient er mere eller mindre adskilt fra sit driftsobjekt (afføringen, cigaretten e.l.), for så vidt som han/hun taler i og placerer sig i en given sproglig sammenhæng i behandlingen. Når personen taler, er objektet på afstand. Således har den traditionelle klient allerede en overføring til Den Anden, og denne overføring indbefatter diverse ideer om samt kærlighed eller had til Den Anden (analytikeren). Personen er placeret i en særlig sproglig sammenhæng, der indbefatter en overføring, der rummer muligheder for forandringer, mens misbrugeren undviger ethvert muligt møde med Den Anden.

Den traditionelle klient er altså allerede placeret i en sproglig sammenhæng, der er fraværende hos misbrugeren. Formålet med en behandling med sidstnævnte er således at åbne op for en indplacering i en sproglig sammenhæng, der kan hjælpe med en adskillelse fra dennes særlige driftsobjekt, fra f.eks. stofferne. Eller som i personens liv kan indlede en orientering, der kan forsvare ham/hende mod den ubegrænsede nydelse, som stoffer eller alkoholen åbner for. Den viden, som personen har om sin nydelse, kan i sammenhæng hermed åbne for arbejdet med årsagen til misbruget, den kropslige årsag, og nydelsen knyttet hertil. En viden kan fortælle os om denne årsag, men en forandring af årsagen fordrer vejen over objektet, dvs. over den måde, som stoffer fungerer på i forhold til driften hos personen. Behandlingen foregår derfor i sproget, men er ikke

kun et arbejde med sproget. Den er i lige så høj grad et arbejde med forholdet til kroppen og objektet uden for sproget. Forudsætningen for en behandling er dog både, at personen finder fodfæste i denne sproglige sammenhæng og en radikal adskillelse fra objektet.

Krop og sprog

Hvor mange andre terapier eller behandlingsformer ser en succes i adskillelsen fra objektet, dvs. afvæntningen, mener psykoanalysen ikke, at en sådan adskillelse i sig selv garanterer for et arbejde med årsagen til misbruget. Derimod er det nødvendigt, at der arbejdes videre med personens plads i sproget og den viden, som denne har om sit misbrug. Hvor mange andre terapier eller behandlingsformer øjner en succes i adskillelsen fra objektet, ser psykoanalysen kun en begyndelse, der går via sprogets videre udarbejdelse og en mulig forandring af den kropslige årsag.

LITTERATUR

- Freud, S.: Kulturens ubehag. Hans Reitzels forlag. København. 1984.
Lacan, J.: Intervention à la Journée des cartels de l'EFP : Lettre de l'EFP, n°18. 1975.
Soberspace: <http://www.soberspace.dk/who.htm>
Réquis, C.: 'Toxicomanie et Nom-du-Père' : Scilicet du Nom du Père. CD. Rome 13/7-16/7-06.
Thomas, O.: Toxicomanie féminine. Du traumatisme sexuel à l'amour de transfert. Érès. 2006.

NOTE

Det er desværre ikke muligt her at behandle forskelle mellem de to køn i forhold til misbrug, men Olivier Thomas angiver i Toxicomanie féminine nogle perspektivrige retningslinjer herfor: 'Hvis drengens misbrug ofte følges af et forløb af lovbrud, følges pigens af homoseksuel praksis, prostitution, gentaget uønsket graviditet og parforhold, hvor heroinen er et uudværligt element for det seksuelle møde'. (Thomas, op. s. 84).

HVORFOR DURKHEIM? Émile Durkheim er den originale afvigersociolog. Blandt hans mange fremragende ideer tæller blandt andet 'Syndebukteorien', der beskriver, hvordan samfundets opretholdelse og videreførelse sikres gennem stempling af afvigere frem for egentlig problemknusning. Hundrede år efter udgivelsen formår hans tanker stadig at inspirere fantasien såvel som at skærpe det analytiske blik med overraskende og givtige vinkler. *KM*

Durkheim og Nordisk Narkoforskning

Den franske sociolog Emile Durkheims tanker om, at samfundets strukturer er bestemmende for menneskets adfærd og moral, kan stadig her mere end 100 år senere inspirere den nordiske narkotikaforskning.

AF KIM MØLLER

Emile Durkheim (1858-1917) er uden tvivl en af de helt store inden for kriminologien og afvigersociologien. Han krediteres ofte for at være verdens første sociolog. Under alle omstændigheder udbød han den første undervisning i sociologi på et fransk universitet. Hans væsentligste arbejder er doktorafhandlingen 'Om den sociale arbejdsdeling' (1893) og det efterfølgende forbløffende moderne værk 'Om den sociologiske metodes regler' (1895) samt endelig hovedværket 'Selvmordet' (1897), der empirisk demonstrerede benyttelsen af disse regler. De introducerede koncepter og metoder er nogle af de mest benyttede og gennemprøvede inden for sociologien. Artiklen beskriver kort Durkheims tænkning og eksemplificerer denne ved at fortolke to bidrag inden for nordisk narkotikaforskning set gennem hans briller.

Solidariteten i samfundet

Fra afhandlingen 'Om den sociale arbejdsdeling' er det især tanken om et kontinuum af solidaritetsformer, der har overlevet tidens tand. Begrebet 'solidaritet' er identisk med det topmoderne 'sammenhængskraft', og kontinuumet er primært at forstå som en udviklingsakse fra primitive til mere avancerede samfund.

Ifølge Durkheims teori kendetegner den mekaniske solidaritet primitive samfund. I disse samfund er der ikke er særlig stor forskel på borgerne, hvorfor de konfronteret

med moralske problemer vil reagere med omtrent samme fordømmelse. Dette medfører en oplevelse af objektivitet i fordømmelsen, der gør det simpelt at stemple afvigelse og dermed skabe yderligere sammenhæng.

De avancerede samfund kendetegnes ved en organisk solidaritet. Her er de forskellige segmenter af samfundet afhængige af hinanden for at overleve. Individernes placering i samfundet udspringer af deres meritter og flittighed, hvilket i teorien burde fremstå rimeligt for enhver. Det gør det selvfølgelig ikke altid, da nogle er bedre end andre til at sikre sig velfærd og velstand. Hermed opstår en tilstand af permanent utilfredshed i samfundet, som ikke kan tøjles tilstrækkeligt gennem etik og religion. Dette problem begrebsliggjorde Durkheim med 'anomie'. Anomi-begrebet udvikledes og fik flere betydninger igennem forfatter-skabet, men grundlæggende henviser det til en tilstand af normløshed, uden styring fra fællesskabets 'nomos', lov og orden.

Lovlydighed og kriminalitet

For at skabe en fælles kollektiv bevidsthed i samfundet - og tøjle utilfredsheden - bruges lovgivningen til trække en streg i sandet mellem acceptabel og uacceptabel adfærd. Grænsedragningen tjener to funktioner: For det første illustreres det tydeligt og nøjagtigt, hvor grænsen for acceptabel opførsel går, og for det andet ligger der en indirekte belønning til de lovlydige heri. Afstraffel-

sen af lovbryderne ses af Durkheim som belønning til de lovlydige: Staten takker jer for jeres lovlydighed, det er fortjent, at I føler jer moralsk overlegne og selvretfærdige.

Ikke alene fører denne tanke til en påpegnings af, at kriminalitet er en nødvendighed i samfundet, den medfører endvidere en tese om, at mængden af kriminalitet i samfundet vil forblive relativt konstant. Skulle befolkningen finde på i uhørt grad at adlyde lovene, ja, så må lovgiverne ganske enkelt forbyde flere handlinger for at sikre den fortsatte eksistens af sydebukke. Denne idé var primært tænkt som illustration for konceptet. Der var ikke mangel på afvigere i Durkheims samtid, tværtimod. I takt med, at samfundet udviklede sig i en mere kompliceret retning, øgedes potentialet for velstand - for nogle. Ikke alle kunne få indfriet deres begær efter velstand, og en del overtrådte rutinemæssigt loven i denne jagt, måske i utilfredshed over de ulige muligheder.

Norske modsætninger

Formuleret så firkantet er det en hård påstand Durkheim kommer med. Magthaverne spekulerer i ulighed og elendighed, fordi det virker motiverende for de velfungerende i et samfund, hvor indflydelse og magt afhænger af indsats - ikke af status gennem fødsel, penge eller nationalitet? Det er tydeligvis udtænkt i en anden tid. Jargonen er minimum fra et andet sted.

Norsk kriminologi har med stabil base i Institut for kriminologi og

ressociologi udviklet en stolt tradition for at udøve endog særdeles samfundskritisk forskning. Samtidig praktiserer nordmændene den mest restriktive og straffokuserede narkotikapolitik i hele Europa. Sammenstødet mellem disse to traditioner vil nødvendigvis udvikle gnister.

Et par eksempler

Den mest kendte norske bog om narkotikaproblematikken er *Den Gode Fiende* (1985) skrevet af æresdoktor ved Københavns Universitet, Nils Christie, og alkoholforskningens grand old man, Kertil Bruun. Bogens centrale tese er, som titlen antyder, bygget op omkring 'Syndebuks-teorien':

'Krigen (mod narkotika) er ikke altid så ille, for dem som ikke må betale de mest direkte omkostninger ved deltagelse. Fiender er ikke altid bare en trussel, de kan også være meget nyttige. Fiender forener den annen side, gør det mulig å ændre prioriteter, gjør det mulig å samle all oppmerksomhet om bare en liten del av virkeligheten og å glemme alt annet. (...) Idealtilstanden for enhver statssjef ville være, om en ny fiende dukket opp hvert annet år. En ny fiende, hatet av folket, en som så sterk og farlig ut, men som var svak.'¹

Er det bevidst spekulation fra magthaverne, eller er den frustrerende ørkesløshed i kampen mod narkotika resultat af et uløseligt moralsk dilemma? At den førte politik ikke er synderligt pragmatisk eller resultatorienteret er oplagt at dømme fra forskerhold, men hvad er spektret af alternativer for en politiker? Beskyldninger om konspirationstænkning ligger umiddelbart under overfladen, men der er ingen tvivl om, at Christie og Bruun med deres fantasi og nysgerrighed har inspireret mange kriminologer til at tænke anderledes over tingenes tilstand, i hvert fald Evy Frantzen.

Evy Frantzen udviklede sit kritiske blik i Oslo og zoomede herefter ind på Istedgade i København.

Doktorafhandlingen om narkojakt på Vesterbro fra 2005 er i min optik meget Durkheim-inspireret.² Problematikken omhandler politiets håndtering af gadesalg af heroin op til og efter vedtagelsen af 'Pusherloven' i 1997. Efter at have fulgt politiets arbejde på gadeplan forholder Frantzen sig meget kritisk til mål og midler i politiindsatsen:

'...en uendelig innsats, som ikke virker særlig mye.(...) Det er forunderlig, at politiets arbeidsmåte er den samme hele veien. (...) Hvorfor reiser de ikke helt andre spørsmål, som for eksempel hva er bra for stoffbrukergruppen?'

Senere tolker hun på politiets motivationer:

'At politiet selv i økende grad er aktive for å endre kontrollpolitikken i en retning, som gir politiet mer ressurser, skjer ikke bare i Danmark. Å forsøke å løse et problem gjennom lov, innebærer at problemet skal være alvorlig og vanskelig å løse med andre typer tiltak besluttet på myndighetsnivå.'

Gennem formaliseringen ved lov sikrer politiet, ifølge Frantzen, ikke alene ressourcer, men en uudtømmelig kilde af afvigere at kontrollere, jævnfør 'Den sociologiske metodes regler' (1895) - stampling mere end problemknusning.

Ikke alene ligger der i gadeplanstaktikken en fastholdelse af narkomanerne i deres elendige situation, der ligger ligeledes en disciplinerende opgave:

'Betjentene er sure på ham, og nå skal han lære, at når politiet kommer, så skal det samarbeides. Han skal ikke oppføre seg som en idiot og sinke deres arbeide. Hadde han øyeblikkelig forholdt seg til politiet på en respektfull måte, ville han vært sjekket it for lenge siden, og det hele ville være over. (...) Respektløs ungdom skal disiplineres til underkastelse.'

Arbejdsdelingen mellem afviger og kontrollant opretholdes, samfundets fordømmelse består, og retskafne borgere passer troskyldigt

deres roller i samfundet for at undgå at ende på gaden. Kald det sammenhængskraft eller organisk solidaritet - der er noget om snakken. Meget godt gået af Durkheim, at fremhæve så almene samfundsmekanismer, der kan inspirere til kritisk forskning i mere end hundrede år.

LITTERATUR

- 1 Christie, N. & Bruun, K.: *Den Gode Fiende*. Narkotikapolitik i Norden. Universitetsforlaget. Oslo. 1985. Citat fra s. 56.
- 2 Frantzen, E.: *Narkojakt på Gateplan*. Om politikkontroll av narkotika på Vesterbro. 2005. Citater fra s. 49, 57 & 202. Læs også Michael Jourdans interview med Evy Frantzen i STOF nr. 7 på www.stofbladet.dk